

SVEKET

En rapport om hur Sverige vände ryggen till de unga ensamkommande

” Jag drömde om att komma till Sverige och börja ett nytt liv. Första dagen jag har kommit till Sverige ville jag att första meningen jag har sagt till Migrationsverket är; ”finns det någon papper och penna, jag vill lära mig svenska och komma in i samhället.”

Abdi, 17 år från Afghanistan

Form: Bon Relations
Tryck: Åtta45
Fotograf: Christian Gustavsson
2018
© Barnrättsbyrån

Förord

”Dom hör och dom vet. Jag vill säga till dom att inte spela med mitt och andras liv. Tänk inte som politiker – tänk som en människa. Lyssna med hjärna och hjärta.” Så svarar en av våra ungdomar på frågan om han har något medskick till våra politiker. Sam flydde ensam till Sverige från Afghanistan hösten 2015. Han blev uppskriven i ålder och förlorade över en natt boende och pengar till mat. För några månader sedan fick han sitt tredje avslag och lever nu som papperslös i Stockholm, utan något som helst stöd från myndigheter. Tack vare hjälp från vuxna i hans närhet har han någonstans att bo men framtiden är oviss och orken börjar tryta. Sam är en av tusentals unga ensamkommande i Sverige som försöker överleva i det obeskrivliga vakuum som papperslöshet innebär.

Barnrättsbyrån arbetar på uppdrag av barn och unga, 0–21 år, som på olika sätt behöver hjälp med sina rättigheter. Utöver arbetet med enskilda barn bedriver Barnrättsbyrån påverkansarbete för att förbättra fler barns livsvillkor. Vilken fråga vi väljer att driva beror helt på vilka uppdrag vi får av de barn och unga som vänder sig till oss. Deras erfarenheter är ovärderliga källor av kunskap om hur vårt samhälle fungerar och var det brister.

Med avstamp i våra ungdomars berättelser kommer vi i den här rapporten kartlägga vad som har hänt sedan hösten 2015 och vilka konsekvenser den allt mer inhumana migrationspolitik Sverige fört de senaste åren har fått för den stora grupp ensamkommande barn och unga som befinner sig här.

Vi har i rapporten valt att fokusera på den sociala utsatthet som är ett resultat av de senaste årens migrationspolitik. Att vi väljer att lyfta just den aspekten är för att vi på Barnrättsbyrån dagligen möter väldigt utsatta ungdomar från denna grupp. Vi är medvetna om att de senaste årens skiftningar i politiken har fått fler konsekvenser som andra har valt att lyfta men vi har valt att fokusera på vad vi ser utifrån vår verksamhet.

I rapporten kommer vi låta våra ungdomar själva berätta om sin situation samt låta andra yrkesverksamma vittna om den verklighet de möter – den riktiga systemkollaps som kom att bli Sveriges nya migrationspolitik.

Det här är vår bild.

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	7
Del 1 – Den barnfientliga asylprocessen	9
Kapitel 1 Vinden vänder	10
Kapitel 2 Kortsiktiga lösningar med stora konsekvenser ..	12
Anna-Pia Beier och Fanny Lingqvist – Rådgivningsbyrån...	14
Tobias Addo – Migrationsverket.....	17
Kapitel 3 Den knivskarpa gränsen vid 18-årsdagen	20
Karin Nordmark – Socialtjänsten.....	22
Abdi – Ungdom.....	24
Del 2 – Att leva i papperslöshet.....	26
Kapitel 4 När alla dörrar stängs.....	28
Helena Wihlborg – Baba, Stockholms Stadsmission.....	30
Rami – Ungdom	32
Kapitel 5 Vid vägs ände	34
Christian Frödén – Gränspolisen.....	35
Sam – Ungdom.....	38
Del 3 – Det handlar om rättigheter	41
Kapitel 6 Engagemanget	43
Johanna Eklund – engagerad vuxen & lärare.....	44
Ali-Reza – Ungdom	46
Kapitel 7 Analys.....	48
Barnrättsbyråns förslag på åtgärder	52
Barnrättsbyråns förslag på konkreta åtgärder för ensamkommande barn och unga	53
Källor	54

Samtliga ungdomars namn i rapporten är fiktiva
med hänsyn till deras integritet.

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att ur ett juridiskt och socialt perspektiv kartlägga förändringarna i asyltagstiftningen och den systematiska nedmonteringen av de svenska skyddssystemen som startade november 2015, samt belysa vilka konsekvenser det har fått för de ensamkommande barn och unga som befinner sig i Sverige. I rapporten berättar våra ungdomar om sina erfarenheter av vad som har hänt sedan de kom till Sverige och vi intervjuar myndighetspersoner från polisen, socialtjänsten och Migrationsverket. Även representanter från Stockholms Stadsmission och engagerade lärare intervjuas. I intervjuerna berättar de olika personerna om sina erfarenheter av den förändrade situationen för ensamkommande barn och unga och om den svåra situation som tjänstemän men framförallt de unga har försatts i. Rapporten är skriven av Barnrättsbyråns medarbetare och utgår ifrån vad vi möter i vår verksamhet.

Det som blir tydligt under intervjuerna är att utsattheten som de ensamkommande hamnar i, inte på något sätt går att jämföra med hur det har sett ut i Sverige tidigare. De personer vi intervjuat i rapporten vittnar om rättsosäkerhet, barnfientliga system, ogenomtänkta lagändringar, myndigheter som inte ges förutsättningar att göra ett gott arbete och en växande grupp ungdomar som puttas ut ur samhället till ett liv med stora risker för människohandel och exploatering. Flera av de vi har pratat med menar att de åtgärder som vidtagits för att stänga folk ute från Sverige på många sätt strider mot FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.

Våra ungdomar vittnar om hur de togs emot i Sverige med öppna armar för att sedan mötas av allt fler stängda dörrar. Om en utsatthet som inte ger dem några andra val än att göra vad som krävs för att överleva. De berättar om en frustration över att inte få ge tillbaka men framförallt över att inte få möjlighet att fortsätta det liv de har påbörjat i Sverige.

De ändringar man genomfört sedan 2015 har syftat till att minska antalet asylsökande som kommer till Sverige men också att förbättra mottagandet för de som är här. Att färre söker sig hit stämmer men att hävda att det har blivit bättre för de som är här är långt ifrån sant. Speciellt när en stor grupp ungdomar med utvisningsbeslut av olika anledningar inte kan återvända och tvingas leva hemlösa på våra gator.

I rapporten visar vi att Sverige behöver byta bana och lämnar på sidan 52 våra konkreta förslag på hur det skulle kunna gå till.

1

Den barnfientliga asylprocessen

KAPITEL 1

Vinden vänder

Från öppna hjärtan till höga murar

”Sverige är ett rikt land. Om människor måste fly för sina liv ska vi hjälpa dem. Det går inte säga att vi klarar si och så mycket. Vad vi säger är att det går att hantera. Vi har en statsbudget på 1000 miljarder kronor, det är klart att det finns medel att hjälpa.”

Så lät det när Sveriges statsminister Stefan Löfvén pratade under parollen ”Refugees Welcome” på en manifestation för flyktingmottagande på Medborgarplatsen den 6 september 2015.

Under sommaren och hösten 2015 ökade antalet människor på flykt markant. Bland annat på grund av kriget i Syrien, den eritreanska regimen, stridigheterna i södra Somalia och ett ytterst allvarligt säkerhetsläge i Afghanistan.

Veckan innan Stefan Löfvéns tal spreds en bild av en liten pojke som spolats upp på en strand efter att båten han färdats i kapsejsat mellan Turkiet och Grekland. En bild som förkroppsligade vad som höll på att hända. Bilden satte igång någonting hos oss alla och reaktionerna lät inte vänta på sig. På alla nivåer slöt samhället upp. Politiker, myndigheter och civilsamhälle. Det delades ut filter och mat på tågstationer runt om i landet, DN startade kampanjen #jagdelar där hundratals kända svenskar stod upp för människors lika värde och galan ”Hela Sverige skramlar” anordnades till stöd för människor på flykt. Under några få timmar hade man samlat ihop över 40 miljoner kronor.

Vi hade bestämt oss, vi skulle ta emot de människor som flytt till Sverige och det skulle vi göra med öppna armar.

Det gick dock inte mer än några veckor innan samtalet ändrade ton. När oktober kom hade det under några få månader redan kommit lika många människor till Sverige som det gjorde under hela 2014. Regeringen började svettas och ansåg plötsligt att det behövdes andrum i det svenska flyktingmottagandet.

Den 24 november 2015 var det återigen dags för statsministern att uttala sig. Skillnaden mot talet i september var stor och tonen var nu en helt annan. Under presskonferensen presenterades ett förslag i syfte att kraftigt minska flyktinginvandringen till Sverige samtidigt som kapaciteten i mottagandet skulle förbättras. Det fanns tydligen en gräns för hur mycket vi klarade av.

September
2015

November
2015

KAPITEL 2

Kortsiktiga lösningar med stora konsekvenser

Tillfälliga lagen träder i kraft

1951 tillkom FN:s flyktingkonvention för att hantera flyktingsituationen efter andra världskriget och det har sedan dess varit en mänsklig rättighet att söka asyl om man är på flykt. Flyktingkonventionen redogör vilket rättsskydd, annat bistånd och sociala rättigheter en flykting bör få från de stater som skrivit under konventionen. Rätten ges också i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna som gäller som svensk lag.

Den europeiska gemenskapen har under många år strävat efter en gemensam och restriktiv migrationspolitik. Sverige har dock en tradition av en mer human migrationspolitik än övriga länder i Europa. Något som i det stora hela fungerade bra tills regeringen hösten 2015 ansåg att situationen med mängden asylsökande som kom till Sverige krävde akuta åtgärder. En del i det arbetet blev att ta fram en tillfällig utlänningslag som, trots stark kritik, trädde i kraft den 20 juli 2016. I en handvändning fick Sverige en av Europas hårdaste asyllagstiftningar.

Sverige hade skiftat fokus. Oron som tidigare hade handlat om flyktingarna och deras situation hade plötsligt bytts ut till en oro för Sverige och hur mycket vi och våra system klarade av.

Tillfälliga asyllagen i korthet:

- Lagen gäller från 20 juli 2016 och tre år framåt.
- Lagen ska inte tillämpas vid beslut för barn och barnfamiljer som ansökt om asyl senast den 24 november 2015.
- Möjligheterna för asylsökande att beviljas uppehållstillstånd begränsas.
- Omfattande inskränkningar gällande möjligheten att beviljas tillstånd även om synnerligen ömmande omständigheter finns. Detta gäller också barn med särskilt ömmande omständigheter.
- Sverige har gått från permanenta till tidsbegränsade uppehållstillstånd som huvudregel.
- De tidsbegränsade uppehållstillstånden beviljas för tiden 13 månader till max tre år.
- Begränsade möjligheter till familjeåterförening, bl a genom skärpta försörjningskrav.

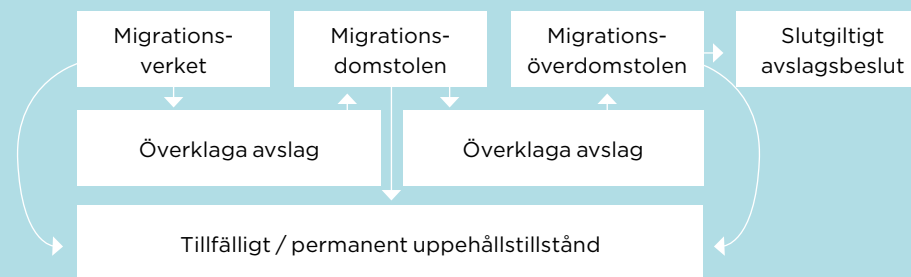
Upphållstillstånd pga gymnasiestudier

- I korthet innebär reglerna ("Gymnasielagen") en möjlighet för unga ensamkommande att under särskilda förutsättningar söka uppehållstillstånd pga gymnasiestudier.

Asylprocess

När du söker asyl i Sverige prövas rätten till uppehållstillstånd av **Migrationsverket**. Om Migrationsverket ger avslag på din ansökan har du möjlighet att överklaga detta till **Migrationsdomstolen**. Om Migrationsdomstolen ger avslag kan du överklaga till **Migrationsöverdomstolen** med begäran om prövningstillstånd. Om Migrationsöverdomstolen ej ser skäl att pröva ditt ärende eller efter prövning ger avslag så har du fått ditt slutgiltiga avslag. Asylprocessen är därmed över och du får ett beslut om utvisning eller avvisning.

Om det uppkommer nya omständigheter som inte kommit fram i asylprövningen och som kan vara ett hinder för att utvisas eller avvisas kan du ansöka om ett verkställighetshinder.

ANNA-PIA BEIER OCH FANNY LINGQVIST - RÅDGIVNINGSBYRÅN:

”Det är historiskt att alla remissinstanser var så kritiska, och så väljer politikerna att göra det ändå.”

I takt med att antalet asylsökande som kom till Sverige hösten 2015 ökade såg Rådgivningsbyrån ett växande behov av kompetent rådgivning. För att fylla den lucka man misstänkte skulle uppstå öppnade Rådgivningsbyrån Barnens Asylrättscentrum där asylrättsjuristerna Anna-Pia Beier och Fanny Lingqvist arbetar. Barnens asylrättscentrum finns till för att ge juridiskt stöd och information åt barn, främst de som befinner sig i en asylprocess.

- Vi var tidigt mycket kritiska till att lagen var så svepande och inte skulle göra några undantag för barn. Att regeringen föreslog detta var många remissinstanser mycket kritiska till eftersom lagen helt saknade barnperspektiv och barnkonsekvensanalys. Den begränsade även möjligheten till familjeåterförening, vilket i allra högsta grad innebär stora konsekvenser för barn.

- Det är slående om man jämför med vad som hände år 2014, bara ett år tidigare, då man sänkte kravet från synnerligen till särskilt ömmande omständigheter vad gäller barn, och detta för att tydliggöra barnperspektivet.

- Vi var mycket kritiska till att permanenta uppehållstillstånd endast kunde ges till barn under mycket begränsade former. Det krävs idag att barnet lider av ett så varaktigt nedsatt hälsotillstånd att ett permanent uppehållstillstånd absolut krävs. Att permanenta uppehållstillstånd endast ges i dessa situationer ansåg vi, tillsammans med många andra remissinstanser, helt sakna barnperspektiv.

Enligt Anna-Pia och Fanny var det, förutom den tillfälliga lagen, även ett antal andra åtgärder som vidtogs som i stor utsträckning har påverkat barn.

- För att försöka kompensera en grupp som hamnat i kläm av den tillfälliga lagen stiftades en annan lag som möjliggjorde uppehållstillstånd

för det fall att man studerade på gymnasiet. Det väcker hopp fast det är väldigt många förutsättningar som ska klaffa för att man ska omfattas. Gymnasielagen var enligt vår mening något slags plåster på sårerna för att täcka upp för en lag som var förhastad och ogenomtänkt. Ett väldigt märkligt försök att reparera, och resultatet blev dessvärre svårbegripligt.

- Den tillfälliga lagen, de tidsbegränsade uppehållstillstånden och en svårbegriplig gymnasielag skapar en otrolig osäkerhet för barnen vi har kontakt med.

Hur barnanpassad är den tillfälliga lagen?

- Lagen har kritiserats för att vara direkt barnfientlig. Den saknar som sagt en barnkonsekvensanalys vilket blir mycket tydligt när man läser förarbetena, där barnkonventionen inte nämns alls.

- För det första, att huvudregeln numera är tillfälliga uppehållstillstånd - även för barn - är i sig anmärkningsvärt. Var finns utrymmet för en ordentlig barnkonsekvensanalys om man inte kan bevilja permanenta uppehållstillstånd? Hur kan man göra en bedömning av vad som är barnets bästa, eller hur kan det antas vara förenligt med barnets bästa?

- Vad händer med barn som beviljats uppehållstillstånd för att de ansetts ha skyddsbehov som barn, när deras tidsbegränsade tillstånd går ut och de närmar sig 18-årsdagen? Vad innebär det för barns mående att inte kunna få landa eller känna sig trygga? Den tillfälliga lagen har skapat stor oro och ovisshet hos barn.

- Att endast ge tillfälliga uppehållstillstånd eller fatta beslut om uppskjuten verkställighet för att det inte finns möjlighet till verkställighet (pga av att ordnat mottagande saknas) är inte förenligt med barnets bästa. Det kan till exempel röra sig om år tills dess att barnen fyller 18.

Ser ni någon förändring i rättssäkerheten i asylprocessen idag jämfört med innan den tillfälliga lagen?

- Vi har idag en hastigt gjord lagstiftning, två parallella lagstiftningar (dvs utlänningslagen och tillfälliga lagen), och därefter gymnasielagen, som vi i sig självklart välkomnar men som är en fortsättning av ett lapp-täcke av komplicerad lagstiftning. Konsekvensen av detta blir givetvis att rättssäkerheten i asylprocessen sätts på spel. Vi och många andra remissinstanser var kritiska till det här sättet att lagstifta och varnade för att det skulle få konsekvenser i rättstillämpningen, att utrymmet för feltillämpningar och en spretande rättspraxis skulle bli större.

Ser ni något samband mellan den signalpolitik som förs och de beslut som fattas?

– Man kan inte utesluta att politiken som förs, den starka och tydliga intentionen från lagstiftaren att begränsa möjligheterna till uppehållstillstånd och samhällsdebatten i övrigt, som nu om t ex ensamkommande barn, påverkar beslutsfattandet hos Migrationsverket. Med det menar vi att en fara med en sådan stark och tydlig intention från lagstiftaren kan vara att en redan restriktiv lagstiftning tolkas för restriktivt, och i värsta fall, att det göder en "avslagskultur" på Migrationsverket.

Hur omfattande har det här ingreppet varit?

– Det här är en historisk förändring. Sedan kanske 30 år tillbaka har vi valt att ha en human asyllagstiftning där huvudregeln har varit permanenta uppehållstillstånd för att människor ska kunna känna sig trygga och kunna fokusera på etablering, så i det avseendet är det helt revolutionerande att man har gjort det här avsteget. Sen är det väldigt oroande med utvecklingen inom Europa. Även om viljan skulle finnas i Sverige att återgå, om man tänker att nu har vi det här sk "andrummet", och därför kan vi återgå till det vanliga systemet med permanenta uppehållstillstånd, så kanske vi faktiskt inte har den möjligheten för det inte är vi som bestämmer längre.

– Vi är väldigt tveksamma till om ingreppet var proportionerligt. Underlaget för motiveringen till varför den här lagen behövdes var bristfälligt. Ett uttalat syfte var att man genom att lägga sig på EU:s miniminivå skulle få andra stater att ta ett större ansvar. Vi kan väl inte riktigt säga att vi har sett den effekten.

Har ni något medskick till våra politiker?

– Det här handlar om människors liv och rättigheter, och om Sveriges internationella åtaganden. Ta inte beslut om så ingripande åtgärder utan gediget underlag och noggrann analys!

– Lyssna på experterna, lyssna på remissinstanserna! Att samtliga remissinstanser, inklusive Migrationsverket och domstolarna var kritiska till lagen är historiskt – men politikerna valde ändå att genomföra den. Hasta inte fram lagar som ni sedan måste komplettera med annan lagstiftning för att täcka upp för att det gått för fort. Gör inte om samma misstag 2019.

– Om inte en återgång till vanliga utlänningslagen anses möjlig så bör åtminstone barn undantas från en reglering om tillfälliga uppehållstillstånd. Återinför rätten till familjeåterförening för andra grupper än flyktingar och stryk kravet på att en konventionskränkning ska föreligga för att uppehållstillstånd ska kunna beviljas på grund av synnerligen eller särskilt ömmande skäl.

TOBIAS ADDO – MIGRATIONSVERKET:

”Samtidigt som piskan har vinit har man tappat jättemycket kompetens.”

Tobias Addo arbetar som handläggare på Migrationsverkets mottagningsenhet i Stockholm. Mottagningsenheten har hand om de moment inom asylprocessen som inte har med själva asylprövningen att göra. Mottagningsenheten delger beslut från asylenheterna och beviljar dagarsättning till asylsökande. Om ett avslag har vunnit laga kraft är det också mottagningsenheten som arbetar med återvändande.

Ser du några förändringar i besluten för de ensamkommande som kom 2015 jämfört med de som kom tidigare?

– Ja, speciellt när det gäller en grupp och det är den afghanska gruppen. Där har avslagen ökat avsevärt. Det är svårt att säga vad det beror på men det har troligtvis att göra med att vi skriver upp väldigt många i ålder på ett annat sätt än man gjorde för två år sedan.

– Det känns som att Migrationsverket är en myndighet som är extremt känslig för hur de politiska vindarna blåser. Man märker att så fort retoriken börjar hårdna från politiskt håll så skruvas det åt på Migrationsverket. Jag upplever en stor skillnad i hur man bedömer saker jämfört med tre-fyra år sedan. Det höga trycket från politiskt håll på prövningsenheterna har gjort att kvaliteten på besluten har sjunkit jättemycket. Nu handlar det bara om kvantitet.

Har situationen på Migrationsverket påverkats i och med den tillfälliga lagen?

– Ja, Migrationsverket anställde jättemånga beslutsfattare som inte har jobbat så länge och som har lärt upp ganska dåligt. Samtidigt som piskan har vinit har man tappat jättemycket kompetens. När man pratat med prövningshandläggare vittnar de om att de – de senaste åren – haft sådana produktionskrav på sig. Det har förekommit massor av knasiga misstag i besluten. Det missas saker. Mer nu är för kanske tio år sedan.

– Man märker på det politiska klimatet att man inte vinner lika mycket på att vurma om flyktingar som man gjorde förut. Det är en helt annan retorik. Migrationsverket tar ju till sig det språket, vi måste sända signaler.

Vad tror du att det gör med rättssäkerheten?

- Jag har hört många synpunkter om att Migrationsverket inte skapar de bästa förutsättningarna för en bra asylutredning och det kan nog stämma. Det blir ofta väldigt stressigt och personerna vi möter blir en i mängden. "Okej, här har vi en afghan, då tar vi fram det här batteriet med frågor." Man har redan en förutfattad mening för att personen är afghansk medborgare. Det blir inte en individuell bedömning. På det sättet blir det inte rättssäkert.

Är det tydligt varför besluten skiljer sig mellan olika individer?

- Ibland och ibland inte. Jag har varit med om ett skräckexempel där två bröder fick olika beslut eftersom de hade utretts på olika enheter. I vissa fall kan man ganska snabbt se varför beslut har tagits som det har gjorts. I andra fall kan det vara jättesvårt att förstå. Jag hade en sådan underrättelse nyligen, med en afghansk pojke som var rullstolsburen och hade svårt att förstå vart han var. Han hade skrivits upp i ålder och Migrationsverket hade inte ens träffat honom under utredningen. Även om det rör sig om ett avslag, kan man inte ge den här personen respekten att skriva ett bra och väl genomfört beslut? Jag satt där och tänkte att det här är någonting jag aldrig kommer glömma.

Vad tänker du om de tillfälliga lösningarna som kommit efter hösten 2015, exempelvis gymnasielagen?

- När gymnasielagen kom var det så fruktansvärt komplicerat och Migrationsverket hade jättestora problem att förstå hur man skulle göra. Jag minns att när förslaget var ute på remiss sa domstolarna att de inte ens kunde ta i det. Den fick jättemycket kritik men den antogs ändå.

Har barnrättsperspektivet på Migrationsverket förändrats i och med den tillfälliga lagen?

- När det gäller Migrationsverket som organisation så finns det mycket bra skrivet om barns rättigheter på papper och det finns rutiner men i verkligheten får man verkligen slåss för det. Jag tycker att barnperspektivet på Migrationsverket har blivit mycket sämre. Det var inte perfekt förut heller men då fanns det i alla fall personer inom verket som slogs för det. Det finns inget gehör för det nu.

Vad tänker du om de medicinska åldersbedömningarna?

- Ett problem, speciellt med den afghanska gruppen, är att det inte finns några ID-handlingar. Man kan bara gå på muntliga uppgifter. Det enda vi har då är en medicinsk åldersbedömning som säger att den här personen med största sannolikhet är 18 år eller äldre. När det inte finns något annat

att gå på blir det svårt att inte skriva upp. Det står ofta i besluten att de medicinska bedömningarna inte ska vara det enda beviset för ålder, men i praktiken blir det ju så.

Hur ser ert återvändandearbete ut?

- Återvändande är ett knepigt kapitel. För att någon ska kunna återvända är det flera saker som måste klaffa. Personen måste samarbeta och myndigheterna i hemlandet måste samarbeta. Det är många länder som inte gör det. Det är ofta så att om personen i fråga inte vill åka tillbaka så kan vi inte göra någonting. Om personen är vuxen och inte vill återvända skrivs de ut ur våra system och ärendet lämnas till polisen som får uppgiften att verkställa. Men det är likadant där, polisen i Stockholm har ärenden på hög som de inte kan verkställa.

Hur kan man arbeta bättre med återvändande?

- Från politiskt håll säger man att man måste verkställa fler men då måste man på högre nivå åka till de här länderna och skriva avtal. Det är det enda sättet. Bara för att Sverige säger att personerna måste utvisas så finns det en annan part man måste ta hänsyn till också. Det är helt kört om vi inte har någon mottagare.

Tror du det motiverar ensamkommande att återvända när rätten till LMA har tagits bort?

- Nej. Jag vet inte vad folk tror. Bor man i Stockholm och ska försöka leva som de flesta gör här, på 61 kronor per dag, alltså cirka 1800 kronor i månaden, det är ingenting. Jag skulle säga att det definitivt inte påverkar återvändandet.

Har du något medskick till våra politiker?

- Jag tänker att de borde tänka mer långsiktigt och förstå att det de gör får konsekvenser. De måste tänka på hur de pratar, att om man ska prata om sådana här saker, så måste de sätta sig in i hur det fungerar och hur det påverkar människor.

”Kvaliteten på besluten har sjunkit jättemycket. Nu handlar det bara om kvantitet.”

KAPITEL 3

Den knivskarpa gränsen vid 18-årsdagen

Ändringar i socialtjänstens ersättningssystem

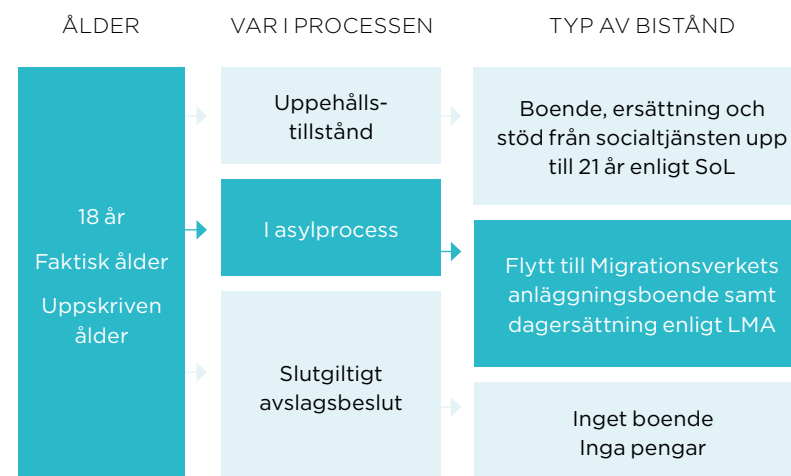
Historiskt har det lagts stor vikt vid att alla barn i Sverige ska ha samma förutsättningar, vilket också är en av grundbultarna i barnkonventionen. Omsorgen av ensamkommande barn ska därför i så stor utsträckning som möjligt motsvara de förutsättningar ett barn som bor i Sverige med sina föräldrar eller andra vårdnadshavare har. I Sverige är det därför socialtjänsten och inte Migrationsverket som är ansvariga för omsorgen av ensamkommande barn.

Samtidigt som regeringen bestämde sig för att göra ändringar i migrationspolitiken beslutar man sig 2016 också för att ändra de befintliga ersättningssystemen. De ersättningssystem som är en förutsättning för socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och unga.

I promemorian som ligger till grund för beslutet framkommer att regeringens syfte är att använda skattemedlen mer effektivt och ta hänsyn till kommunernas förutsättningar. Man beslutade att det endast är vid extrema undantag, då LVU-kriterier föreligger, som unga personer i åldern 18–20 år har rätt till socialtjänstens insatser. Det nya ersättningssystemet trädde i kraft i juli 2017.

” Plötsligt kommer dom och säger hej då, du måste gå.”

Rami, 19 år från Afghanistan.

18-årsdagen, en dag som svenska ungdomar ofta längtar efter, innebär för de ensamkommande i asylprocess, att de måste lämna sitt boende, sin skola, sitt nätverk och den trygghet de skapat sig och flytta till något av Migrationsverkets anläggningsboenden för vuxna. Dessutom utan att veta vart i landet det finns plats.

En stor grupp som påverkats av dessa förändringar har dessutom inte fyllt 18 utan skrivits upp i ålder av Migrationsverket. Åldersbedömningar har länge, oavsett utförande, varit omstridda på grund av avsaknaden av forskningsunderlag. Kritiken var så stor att Migrationsverket under en tid slutade erbjuda dessa undersökningar. Efter att den stora gruppen ensamkommande ungdomar kommit till Sverige hösten 2015 började dock Migrationsverket i stor skala skriva upp ungdomar i ålder, helt utan medicinska underlag.

Med anledning av detta gav regeringen i maj 2016 uppdrag till Rättsmedicinalverket att genomföra medicinska åldersbedömningar av asylsökande barn. Metoden som går ut på att genom röntgenundersökningar av visdomständer och magnetkameraundersökning av knäled avgöra om en person är under eller över 18, används än idag.

KARIN NORDMARK - SOCIALTJÄNSTEN:**”Vi har fortfarande några som kom i november 2015 som inte har fått sitt besked. Det är nästan två år och fem månaders väntan.”**

Karin Nordmark har sedan 2007 arbetat på Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och är idag biträdande enhetschef för ensamkommandegruppen. Karin vittnar om att det har skett en stor förändring i vårdkedjan kring ensamkommande barn som söker asyl i Sverige.

- När jag började arbeta med den här gruppen var Skarpnäck en av tre stadsdelar i Stockholm som jobbade med ensamkommande barn som kom till Stockholm utan anknytning. Jag tror att väntetiden för de ungdomar som kom snittade på mellan tre och fyra månader. Jag minns hur handläggare skrev irriterade brev till Migrationsverket när det hade tagit mer än fyra månader och hur illa det gjorde de här ungdomarna att de fick vänta så länge. När beskedet kom fick de i princip alltid uppehållstillstånd.

- På den tiden hade Stockholms stad en vårdkedja där det fanns en väldigt välordnad introduktion till samhället. Om man jämför ärendemängden gick det att ha mycket fler ärenden då eftersom det ofta gick väldigt smidigt. Ungdomarna hade det självklart tufft även då men jag skulle inte säga att de hade det lika tufft som ungdomarna vi möter har det idag.

Hur länge får era ungdomar vänta på asylbesked idag?

- Vi har fortfarande några som kom i november 2015 som inte har fått sitt besked. Det är nästan två år och fem månaders väntan. Många av de som har fått besked är dessutom inte i slutskedet utan har kanske fått sitt första besked.

Hur ser det ut för de som fyller 18 eller blir uppskrivna i ålder?

- Innan första juli 2017 kunde socialtjänsten avgöra om det fanns särskilt vårdbehov. Då kunde ett särskilt vårdbehov vara att man är 18 år, precis som för alla svenska ungdomar. Det är väldigt få ungdomar som bor och klarar sig själva från 18-årsdagen. Vi fortsatte söka ersättning från Migrationsverket, vilket också har sett olika ut hur man har gjort och vilka beslut man har fattat kring det, men vi behöll våra asylsökande ungdomar om de inte ville flytta till förläggning vilket ingen ungdom vi handlagt velat.

- Efter den första juli 2017 får kommunen bara behålla ungdomar som är omhändertagna enligt LVU, det vill säga är omhändertagna med tvång på grund av eget beteende, eller ungdomar som har LVU-liknande kriterier men samtycker till vård. Det har förts mycket diskussioner om vem som ska avgöra om någon har LVU-liknande kriterier eftersom en fråga om LVU är en rättslig fråga i Sverige.

Använder sig staden av det här?

- Det skulle jag säga att man gör, för de ungdomar som har de behoven, som uppfyller kriterierna. Det är ju också en definitionsfråga vilket kan vara svårt. Om en ungdom till exempel har LVU-liknande kriterier och har samtyckt till hjälp för ett missbruk, vilket är ganska vanligt, och vi behåller den ungdomen i vård. Om den ungdomen sen mår ganska bra efter tre månader, ska man till förläggning då? Då är risken stor att man är tillbaka i sitt missbruk. Det finns inga riktlinjer, ingen praxis. Det är jättesvårt.

Är missbruket större bland ensamkommande idag än tidigare?

- Det är en ganska stor grupp med missbruk och baserat på min erfarenhet av att ha jobbat 16 år med ungdomar på socialtjänsten skulle jag säga att det är ett mycket mer avancerat missbruk idag än tidigare. Det kan jämföras med att handläggarna på ensamkommandegruppen för några år sedan inte ens såg någon anledning att gå på studiebesök på Maria Ungdom för att deras ungdomar ändå inte använde droger. Det var liksom inte aktuellt för de ungdomarna. Och det kan man väl inte riktigt säga idag.

Flera med oss vittnar om en stor utsatthet bland de ensamkommande på gatan, på grund av de dåliga förutsättningar ungdomarna ges. Vad tänker du om det?

- Jag kan inte tänka mig att någon människa väljer det livet om man har ett val. Sen kan man ju säga att den här gruppen har ett val, att de kan flytta till en flyktingförläggning, men då kanske man tappar den lilla trygghet man har byggt upp i form av kompisar, skola osv.

Civilsamhället har fått stora summor pengar av regeringen för att hjälpa de ensamkommande. Hur ser du på det?

- Det är ju bra att någon har i uppdrag att jobba med målgruppen men jag tänker också att Sverige är ett land med ett socialförsäkringssystem och när man frångår det för en målgrupp kan det också finnas en baksida med att man börjar lägga det på frivilligorganisationer istället för att upprätthålla ett välfungerande system.

Har du något medskick till våra politiker?

- De här barnen och ungdomarna finns här i Sverige och det tror jag inte att vi kommer kunna förändra, därför behöver man göra något åt hur de har det här. Har man ungdomar här som inte kommer åka härifrån, för att de inte kan, så måste man se det.

ABDI - UNGDOM:

”Jag vill bara leva kvar och leva ett vanligt liv. Nu kämpar vi bara för att överleva.”

Abdi var tio år när han flydde med sina föräldrar från Afghanistan till Iran. På gränsen mellan länderna förlorade han sina föräldrar. Abdi kom ensam till Sverige i början av november 2015. Då var han 15 år. När Abdi var 17 år blev han uppskriven i ålder av Migrationsverket.

– Jag drömde om att komma till Sverige och börja ett nytt liv. Första dagen jag har kommit till Sverige ville jag att första meningen jag har sagt till Migrationsverket är; ”finns det någon papper och penna, jag vill lära mig svenska och komma in i samhället.” Det är en viktig sak för mig.

Hur var det att komma till Sverige?

– Första tiden i Sverige var mycket rolig. Jag har tänkt att jag har kommit till paradiset. Nya människor, nya utsikter. Det var speciellt faktiskt. Vi var mycket glada när vi kom till Sverige. Vi ville bara dansa och dansa. Jag tänker nu är det där livet som jag drömmer om.

Hur gick det till när du gjorde en medicinsk åldersbedömning?

– Jag var i Sverige i två år innan Migrationsverket ändrade min ålder. Jag vet inte hur dom tänker, om jag inte var säker på min ålder, varför ska jag vilja lämna det här testet? Det är inte mitt fel att jag inte har identitetshandling, jag har ingenting. Vad ska jag göra?

Hur gammal var du när du blev åldersuppskriven?

– Jag var ungefär 17 och ett halvt när de gjorde testet. Jag fick ny födelsedag samma dag som dom tog beslut. Min advokat har överklagat, jag väntar nu.

Vad hände när du fick beskedet?

– Jag har sett på Migrationsverkets sajt att nu har det fattats beslut. Det var på min ålder. Det var på fredag kväll. På måndagen ringde min god man, jag förstod från hennes röst att det var negativt resultat. Migrationsverket sa: du kan vara kvar i Stockholm om du kan hitta en plats att bo, annars kan du bo i Migrationsverkets bostad i Norrland. Min social sa att dom hörde att mitt beslut var negativt och att jag måste

lämna boendet och att han hoppades att det skulle gå bra för mig. Inget mer. Han bara ringde till mig, vi träffades inte.

– Ingen frågade vart jag skulle gå. Det var jättesvårt, nästan 2,5 år jag har bott i Stockholm, och åka till Norrland där man inte känner någon. En ny plats. Det var jättesvårt att bestämma. Jag pratade med mina kompisar, dom sa bättre jag är kvar i Stockholm och går i skolan. I Norrland kan jag inte gå i skolan.

Fanns det någon vuxen du kunde prata med?

– Jag pratade med en svensk dam på Facebook. Jag berättade min historia för henne, hon har mycket kontakter, hon kan hjälpa mig att hitta någon bostad. Hon har kontakt med Thomas från Frivilliga familjehem, som har en plats för mig där jag bor nu.

Har du orkat gå i skolan under den här tiden?

– Jag måste gå till skolan för det är viktigt, det är sista chansen jag har. Det kommer inte hjälpa att bara tänka och tänka. Du måste gå upp och gå till skolan och fortsätta plugga. Jag berättade för min lärare om min situation, att gymnasiet kanske kan hjälpa på något sätt så att jag får uppehållstillstånd.

Vad är det som får dig att orka?

– Jag vill inte lämna Sverige, det är därför. Jag vill inte åka till Afghanistan och börja från början, från noll. Jag vet inte vad som ska hända där. I Kabul är det hela tiden explosioner. Personer som bor i Afghanistan vet inte när dom ska dö. När de går till jobbet dom tänker; kanske det är idag jag dör, kanske imorgon.

Vad drömmer du om i framtiden?

– Jag vill bara leva kvar och leva ett vanligt liv. Nu kämpar vi bara för att överleva.

Har du något medskick till våra politiker?

– Åldersbedömningarna är inte rättvisa. Jag vill vara kvar i Sverige, mitt gamla liv var inte bra. Nu är min chans att börja ett nytt liv.

” Finns det någon papper och penna, jag vill lära mig svenska och komma in i samhället.”

Abdi, 17 år från Afghanistan.

2

Att leva i papperslöshet

KAPITEL 4

När alla dörrar stängs

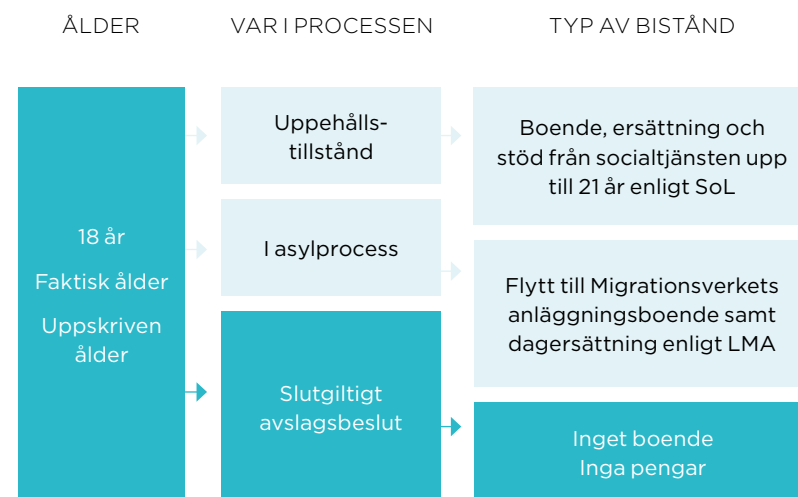
Ändringar i Migrationsverkets ersättningsystem

Efter det ökade antalet asylsökande som kom 2015, trädde ännu en lagändring i kraft i juni 2016. Den här gången gällde det rätten till ersättning för personer över 18 år som har ett beslut om avvisning eller utvisning. Förändringen i lagen innebär att en ungdom som är 18 år eller är uppskriven i ålder till 18 år, inte bor med ett barn och har fått slutgiltigt avslag på asylansökan, inte längre har rätt till boende eller ersättning från Migrationsverket.

I promemorian som upprättades av Justitiedepartementet i december 2015 framgår syftet med förändringen klart och tydligt; man ska öka motivationen att lämna landet för personer som har ett utvisningsbeslut genom att strypa stödet till basala behov som tak över huvudet och pengar till mat.

I lagrådsremissen som regeringen överlämnade till lagrådet den 3 mars 2016 lyftes oro från flera olika remissinstanser om att lagändringen skulle medföra att fler människor gick under jorden. Trots den stora kritiken röstades förslaget igenom och trädde i kraft 1 juni 2016.

Under våren 2017 förändrades landskapet för de med utvisningsbeslut även på kommunal nivå. Den 5 juni 2017 kom en dom från högsta förvaltningsdomstolen som blivit vägvisande gällande kommunernas ansvar för papperslösa där man menar att den här gruppen inte har rätt till bistånd vid akut nöd. Kommunen får dock bevilja bistånd men då enligt 4 kap. 2§ Socialtjänstlagen – en paragraf som inte går att överklaga.

” Vi ser att alla socialsekreterare tolkar riktlinjer och tidigare beslut på olika sätt. En del säger rakt ut att de inte vet vad som gäller.”

Helena Wihlborg, Baba, Stockholms Stadsmission.

HELENA WIHLBORG - BABA, STOCKHOLMS STADSMISSION:**”De som kommer från gatan och inte har någon vuxen i närheten befinner sig i en extremt utsatt situation.”**

Helena Wihlborg arbetar på Stockholms Stadsmission som projektledare för verksamheten Baba. Baba tar emot ensamkommande barn och unga, upp till 20 år, som står helt eller delvis utanför samhällets insatser. Förutom hjälp med basala behov arbetar Baba individuellt med ungdomarna och erbjuder stöd, råd och information kring deras situation.

Hur ser situationen ut för de ungdomar ni möter?

- Det är väldigt olika. En del ungdomar som kommer till oss har ganska stora nätverk med många som stöttar medan andra inte har någonting. Det vi kan se är att de som kommer från gatan och inte har någon vuxen i närheten befinner sig i en extremt utsatt situation. Många av våra ungdomar har väldigt osäkra boendeförhållanden. Man kanske får bo två nätter på ett ställe, sen två nätter utan boende, sen någon natt i någon kyrka. Det är en oerhört slitsam tillvaro.

- En del ungdomar blir också uppskrivna i ålder till 18 år och då upphör alla insatser och man får samtidigt sitt sista avslag. Du förlorar allt och det går väldigt fort. Du har ingen god man, du kan inte bo kvar på ditt boende och även kontakten med BUP upphör. I det här chocktillståndet när man förlorar allt stöd läggs ganska stort ansvar på ungdomen som då räknas som myndig. I dessa fall kommer de ofta till oss.

Tror du att ungdomarna motiveras att återvända när ersättningarna i LMA har blivit indragna?

- Jag vet inte om det går att mäta överhuvudtaget men eftersom man förlorar allt så snabbt så tänker jag framförallt att det leder till en väldigt stor utsatthet. En utsatthet som leder till att man kan rekryteras till kriminella nätverk eller påbörja ett missbruk.

Kan ungdomar med avslag få hjälp från socialtjänsten?

- För att de här ungdomarna överhuvudtaget ska få en chans att göra en ansökan till socialtjänsten så behöver de vårt stöd. Det är jättesvårt att få möjlighet att göra en nödprovning för mat och boende.

- Vi ser att alla socialsekreterare tolkar riktlinjer och tidigare beslut på olika sätt. En del, upplever vi, säger rakt ut att de inte vet vad som gäller. Det finns en stor osäkerhet i hur man ska bemöta de här ungdomarna. Väldigt ofta hänvisar man vidare till Migrationsverket eller gränspolisens. De säger att det inte är deras ansvar.

Vilken är din största oro för de här ungdomarna?

- Min största oro är att vi kommer se ett växande parallellsamhälle med stor utsatthet där de ungdomar som inte kan hitta en långsiktig lösning på sin situation och samtidigt inte vågar återvända kommer att hamna. Där kommer de här ungdomarna att bli extremt utnyttjade i allt från svart arbetskraft till att utföra eller själva bli utsatta för kriminella handlingar. För att stå ut och döva sin psykiska ohälsa är jag också rädd att många kommer hamna i missbruk.

Vad tror du att de här ungdomarna behöver?

- Jag tror att om du skulle fråga ungdomarna själva kommer de säga att de vill ha uppehållstillstånd och stanna här. De vill gå klart skolan, börja jobba och göra rätt för sig. Så säger många ungdomar. ”Jag har redan fått så mycket, nu vill jag ge tillbaka.” Det är målet för många.

Har du något medskick till våra politiker?

- De behöver se verkligheten. Som det ser ut nu stänger samhället alla dörrar. Vi stänger ute de här ungdomarna från alla system och när vi gör det finns det andra som kommer utnyttja det på olika sätt. Så ser det ut och det är jätteallvarligt. Politikerna behöver agera på den situation som råder just nu.

” Man kanske får bo två nätter på ett ställe, sen två nätter utan boende, sen någon natt i någon kyrka. Det är en oerhört slitsam tillvaro.”

Helena Wihlborg, Baba, Stockholms Stadsmission.

RAMI - UNGDOM:

”Jag kan aldrig komma tillbaka till Afghanistan. Varför? Därför att jag vill leva.”

Rami är född i Afghanistan och kom till Sverige i augusti 2014. Han gillar bilar och utbildar sig för att bli bilmekaniker. När han fyllde 18 blev han över en natt av med den trygghet han hade skapat sig i Sverige. Med hjälp av engagerade vuxna kunde han stanna i Stockholm och har nu tak över huvudet.

Hur såg ditt liv i Sverige ut innan du fick ditt avslagsbeslut?

- Då var jag glad för jag kommit till Sverige. Jag gick i skolan som dom andra killarna och gick på gymmet tre gånger i veckan. Då mådde jag bra faktiskt.

Vad fick du för information kring ditt slutgiltiga avslag?

- När jag blev 18, socialen kom och sa att du måste lämna oss. Plötsligt kommer dom och säger hej då, du måste gå. Efter en vecka jag måste flytta. Jag sa att jag går i gymnasiet här, dom sa att det är mitt problem. Sen blev jag hemlös. Dessutom hade jag ingen ersättning, inga pengar. Det är så här, dom har tagit allt från mig.

- Ingen förklarade varför jag inte fick bo kvar. Jag hade ingen kontakt med god man. Jag var hos Migrationsverket, dom förklarade lite. ”Du måste lämna Sverige, du måste gå.”

Hur ser din situation ut idag?

- Eftersom jag blivit 18, kanske det kommer en ny lag om gymnasiet. Jag har pluggat så mycket, fått mina betyg. Dom sista dagarna i skolan jag har fått mina betyg och en studieplan. Nu har jag matpengar och kort och väntar på besked från Migrationsverket om gymnasiestudier.

Var bor du?

- Jag fick hjälp att hitta ett boende, så idag bor jag i Värmdö hos en familj som är jättesnälla mot mig. Jag har ett rum.

Vad tänker du om att återvända?

- Det är jättesvårt, kan inte åka tillbaka. Jag kan aldrig komma tillbaka till Afghanistan. Varför? Därför att jag vill leva.

Vad tänker du om framtiden?

- Framtiden är mörk. Jag vill klara mig på gymnasiet, jobba, leva som dom andra. Jag vill jobba som bilmekaniker. Det är bra när man är 18 och har uppehållstillstånd, annars inte bra.

Hur mår du nu?

- Just nu jag är som en gammal gubbe. Jag har ingen ork. När du är glad du orkar göra saker, orkar kämpa. Nu jag inte orkar gå till samhället, ha kontakt med människor. Svårt att sova. Jag tänker på allt, vad ska jag göra imorgon. Det är livet så här. Allting blir dåligt.

Har du något medskick till våra politiker?

- Migrationsverket måste gå till Afghanistan för att se hur det är. Vi har kommit från krig, självmordsbombare. Man kan bli dödade på en sekund. Som Drottninggatan, i vårt land är det så varje dag.

- Jag tror att dom måste fixa en chans till alla som dom haft avslag så dom kan prova igen. Kanske dom kan gå till gymnasiet eller någonting. Sen börja jobba.

” Jag vill jobba som bilmekaniker. Det är bra när man är 18 och har uppehållstillstånd, annars inte bra.”

KAPITEL 5

Vid vägs ände

Att förväntas återvända utan förutsättningar

Den signalpolitik som infördes 2015 har resulterat i att unga asylsökande som tidigare hade beviljats uppehållstillstånd nu i större utsträckning får avslag och tvingas ut på gatan, helt utan stöd från svenska myndigheter.

När man fått ett slutligt beslut om att man inte får stanna i Sverige förväntas man återvända till sitt hemland. Det är en rimlig utgångspunkt om man fått sin sak prövad och har en reell möjlighet att återvända. Verkligheten är dock mycket mer komplex än så.

Handläggningstiderna på Migrationsverket är oerhört långa, kvaliteten på besluten har fått massiv kritik, många blir uppskrivna i ålder, det finns stora svårigheter att ordna med ID-handlingar och många som ska utvisas till Afghanistan har ingen anknytning dit eftersom de växt upp i Iran. Säkerhetsläget i länder som Afghanistan är dessutom dokumenterat instabilt och många ungdomar vittnar om att de fruktar för sina liv om de tvingas återvända.

De ungdomar som av olika anledningar inte kan eller vill återvända hamnar i en limbosituation. De blir kvar i Sverige utan stöd från samhället och lever ett liv i hemlöshet. Den psykiska ohälsan i denna grupp ökar och självmordstalen är oroväckande höga. Självmedicineringen i form av missbruk ökar stadigt och risken att utsättas för övergrepp och människohandel är ständigt överhängande. Den nöd vi ser idag är en effekt av den politik som kom i kölvattnet av flyktingvågen 2015.

CHRISTIAN FRÖDÉN - GRÄNSPOLISEN:

”Vi märker också hur den allt hårdare lagstiftningen slår, särskilt mot den afghanska gruppen som är väldigt stor och berörs mest just nu.”

Christian Frödén är polis och arbetar som gruppchef för ensamkommandegruppen i Stockholm. Gruppens främsta uppgift är att jobba uppsökande mot asylsökande ensamkommande barn och unga som befinner sig i Stockholms riskmiljöer.

Hur skulle du säga att det går för ert uppdrag?

- För gruppen som sådan har vi blivit mer och mer kända på gatunivå. Vi har blivit Christian och Mikael bland de här killarna. Jag upplever att vi får ett större genomslag så till vida att fler personer som är brottsutsatta söker sig till oss för hjälp. Vi märker också hur den allt hårdare lagstiftningen slår, särskilt mot den afghanska gruppen som är väldigt stor och berörs mest just nu.

Vad är det ni ser?

- Många av de vi träffar ligger i överklagandeprocess. Man har rätt att vara här och har inte fått det slutliga ”du ska ut”, men man går ner sig under tiden. De mår skit, fullkomligt, många ger upp. Om man inte har en psykisk ohälsa när man kommer så får man det. Så känns det.

- Det är tydligt för oss att den långa handläggningstiden hos Migrationsverket indirekt har petat in många ungdomar i ett missbruk. Man har helt enkelt inte orkat vänta 2,5 år och det har varit otroligt tufft. Man har varit orolig, saknat sin familj och därför tagit till droger för att orka leva.

- De som har fått sitt slutgiltiga avslag möter vi inte lika frekvent. De håller sig undan citymiljöerna för att de vet att det är många poliser i stan. De lever under jord och rör sig i andra områden där polisen inte arbetar på samma sätt.

Hur stor är den här gruppen?

- Jag bedömer att det är mellan 300 och 500 ungdomar som hänger i city. Och det kan nog vara en siffra i underkant. Det är även många ungdomar som reser från närliggande städer för att köpa droger i Stockholm.

Vad tror du att de ungdomar du möter behöver?

- Det är ju lätt att säga att de behöver stanna. Min fasta övertygelse är ändå att man får pröva sin asylrätt här och har man inte rätt att vara här ska man följa sitt beslut. Däremot är det inte så lätt att göra det med afghangruppen, för där ändrades Migrationsverkets rättspraxis under tiden och handläggningstiderna blev ofantligt långa. Det är mer än 2,5 år sedan många av de här ungdomarna kom och alla har inte fått sin sista överklagan prövad ännu. Afghanistan är inte heller något särskilt säkert land att återvända till.

- Jag ser ju vad som händer med de killar som lever i den här limbosituationen, de blir farliga både för sig själva och för samhället. Det slår åt flera håll, vilket jag tycker man ska ha med i beaktande.

Vad skulle du säga att dagens signalpolitik gör med den här gruppen?

- "Ni ska inte vara här", säger politikerna medan ungdomarna upplever det som en dödsdom att åka hem. När de inte åker hem bemöter politikerna detta med att skapa en ännu hårdare lagstiftning för att få personer att återvända. Men som istället leder in människor i ett parallellsamarbete där det finns massor av arbetsgivare som utnyttjar de här ungdomarna på mer eller mindre kriminella sätt. Det går inte alls ihop med den politiska ambitionen att skapa ett tryggare samhälle. Man måste diskutera någon typ av tillfälligt uppehållstillstånd som är värt namnet för den grupp som kom 2015.

Vad gör ni om ni möter ett barn under 18 år som har fått ett slutgiltigt avslag?

- Man verkställer ingen under 18. Det finns en del som är under 18, men det är en försvinnande liten grupp. De hanterar vi som minderåriga, som vilka som helst. Vi använder väldigt mycket narkotikatester för att ta fram underlag till socialtjänsten så vi kan länka till rätt hjälp så snabbt som möjligt.

Vad gör ni om ni möter en ungdom över 18 år som har fått ett slutgiltigt avslag?

- Det beror helt på. Gränspolisens väntar Migrationsverkets beslut. Om Migrationsverket har kallat personen ifråga till samtal för slutdelgivning om beslut tre gånger och personen inte har dykt upp kan man

lämna över ärendet till gränspolisens. Man kan även lämna över ärendet till polisen om personen i fråga uttrycker att den under inga omständigheter kommer återvända av fri vilja.

- Har vi fått ett överlämnat ärende, 18 år och uppåt, så kollar vi vad det finns för grunder för förvar eller uppsiktsförfarande. Om det finns en misstanke om att personen lämnar oriktiga uppgifter eller försöker undanhålla sig så blir det ett förvarstaggande. Om personen däremot inte förekommer i brottslighet och lämnar en adress som vi kan vidimera försöker vi få till ett uppsiktsförfarande. Då får man gå till en polisstation och anmäla sig ett antal gånger per månad.

Är det svårt att utvisa personer med utvisningsbeslut?

- Ja. Det kan finnas ett verkställighetshinder, det vill säga ett säkerhetsläge i landet till exempel, eller att man inte har rätt dokumentation. Landet tar inte emot om du inte har rätt dokumentation. ID-frågan är problematisk men också viljan att medverka. Och inte minst de resurser det kräver, rent polisiärt men också transportmässigt. Det är extremt.

Tror du att förändringarna i LMA-lagstiftningen motiverar ett återvändande?

- Nej, det gör det inte. Det vi har sett är att några lämnar landet och flyr till andra länder i Europa men inte att man återvänder. Det är inte vad vi ser och hör.

Har du något medskick till våra politiker?

- Jag kan förstå att man vill ha en samlad syn, att man har rätt att söka asyl och får man ett nej så måste man följa beslutet. Samtidigt måste man ha en förståelse för och en medvetenhet kring hur det slår tillbaka, både mot samhället och mot den här gruppen. Speciellt när det inte går att verkställa så många som har fått avslag. Det kommer bli en kostnad i andra änden som kommer bli enorm. Vi har egna kriminella grupperingar som vi har oerhörda utmaningar med som kommer äta upp de poliser som utlovas från alla partier nu. Har man kalkylerat med det eller skjuter man det bara ifrån sig?

- Det är min fasta övertygelse att 95 procent av de ungdomar som jag nu möter i riskmiljöer hade varit välfungerande i samhället. Det är asyltagstiftningen och det luddiga mottagandet som har gjort att de hamnat där de hamnat.

SAM - UNGDOM:**”Jag skulle dö om jag återvände.”**

Sam kom ensam till Sverige från Afghanistan hösten 2015. När han kom till Sverige hoppades han att han skulle få ett bättre liv, att han skulle kunna gå i skolan och så småningom utbilda sig till polis. För några månader sedan fick Sam sitt slutgiltiga avslag från Migrationsverket.

Hur såg ditt liv ut innan du fick ditt slutliga avslag?

- Jag träffade kompisar varje dag och pratade drömmar och hur vi skulle ta chansen till ett bra liv. Vi alla kämpade, inte bara jag. Efter sex månader i Sverige började jag i skolan, språkinträdning. Jag fokuserade på att lära mig svenska.

Kan du berätta vad som hände när du fick ditt slutgiltiga avslag?

- Jag väntade över 15 månader tills jag fick mitt sista avslag från att jag kom till Sverige. Varje dag gick jag in på Migrationsverkets hemsida för att se om jag fått beslut. Jag trodde först det var positivt. Jag blev glad men sen såg jag handläggarens ansikte att hon såg ledsen ut. Jag förstod att det inte var bra. Jag blev ledsen, allt blev tungt. Jag satt i bilen och ville gråta men jag kunde inte. Jag tänkte hela tiden på mina drömmar och på min familj. Jag tappade poängen med livet.

Vilken information fick du av Migrationsverket?

- Migrationsverket kallade mig på möte. Dom sa: nu blir du papperslös. Du ska utvisas och får inte stanna här. Jag fick ett brev att gå till ambassaden och fixa pass. Dom sa om du inte samarbetar kan du hamna i typ som ett fängelse, förvar tror jag det heter. Mötet var tufft. Jag kunde knappt lyssna och blev arg och ledsen. Det känns som dom spelar med mig. Jag är inte uppvuxen i Afghanistan. Jag var två år när jag flydde till Iran med min familj. Min familj är kvar där.

Hur har ditt liv blivit efter att du fick ditt avslag?

- Jag är rädd hela tiden. Jag har svårt att fokusera i skolan. Jag kan inte åka till stan för där kan polisen vara och fråga efter min legitimation. Jag är försiktig så jag inte blir sjuk och måste söka vård. Jag har inga pengar. Jag är en ungdom som skulle vilja gå på bio, kanske gå på fest som andra ungdomar men jag kan inte.

Vad tänker du om att återvända?

- Det går inte ens att tänka så. Det skulle bli fett dåligt. Jag tänker på det varje kväll när jag ska somna. Tänk en dag att gränspoliserna tar mig. Jag har sett en film med en som ska utvisas och som har handbojor på flygplanet och sen slänger dom bara ut den. Jag skulle dö om jag återvände. Jag tänker på taliban eller någon som utnyttjar sexuellt. Hur skulle jag klara det?

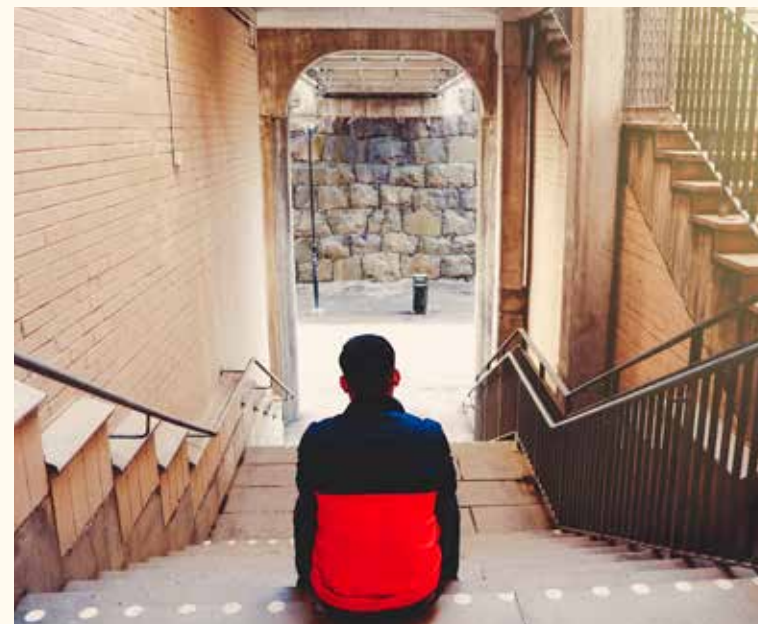
- Jag har aldrig tänkt på att återvända frivilligt. Varför då? Det finns ingenting för mig där och ingen som väntar på mig där.

Vad tänker du om framtiden?

- Mycket svårt, på riktigt. Jag måste kontrollera mig själv. Jag känner en person som inte hade nått, ingen mat, inget boende. Han var tvungen att göra brott, ta saker från affärer och sälja droger. Jag vill verkligen inte hamna där. Jag vill inte bli kriminell. Jag måste göra bra val och gå i skolan. Jag skulle vilja ha ett jobb. Tjäna lite pengar.

Har du något medskick till våra politiker?

- Dom hör och dom vet. Jag vill säga till dom att inte spela med mitt och andras liv. Tänk inte som politiker - tänk som en människa. Lyssna med hjärna och hjärta.

Det handlar om rättigheter

”Även om man fyllt 18 så betyder det inte att man är vuxen nog att ta hand om sig själv.”

Johanna Eklund, engagerad vuxen och lärare.

KAPITEL 6

Engagemanget

När politikerna monterar ner rustar civilsamhället upp

I den här rapporten har vi gått igenom den verkliga systemkollapsen, där tidigare fungerande skyddssystem för ensamkommande, bit för bit har nedmonterats och där grundläggande rättigheter åsidosatts. Politikerna har varit tydliga – det ska vara ordning och reda som gäller. Samtidigt har konsekvenserna blivit att allt fler ensamkommande står helt utan stöd från samhället. Istället för att ta sitt ansvar har regeringen det senaste året gett stora summor pengar till ideella organisationer och således förtydligat den ansvarsförskjutning som skett.

På Barnrättsbyrån har vi de senaste åren mött många viktiga vuxna som ställt upp när barn och unga helt eller delvis hamnat utanför samhällets skydd. Lärare, gode män och idrottstränare som engagerat sig och funnits där när ungdomar tappat lusten att leva. Vi har sett människor öppna upp sina hem, sluta upp, demonstrera och göra motstånd. Ungdomar som har organiserat sig, lokalpolitiker som har tagit ställning och myndighetspersoner som har sagt upp sig för att de inte står ut med de nya direktiven. Debattartiklar har skrivits och nya organisationer har fötts.

Mitt i allt elände har vi sett medmänsklighet, värme och empati. Kanske det mest grundläggande och allmänmänskliga vi människor har.

JOHANNA EKLUND - ENGAGERAD VUXEN & LÄRARE:

”De har så många vuxna som går in och ut ur deras liv. Jag ville visa att jag hänger kvar och att jag bryr mig.”

Johanna är grundskolelärare som genom sitt arbete på nära håll har bevittnat den förändrade situationen för de ensamkommande ungdomarna och bestämt sig för att engagera sig på de sätt hon kan.

Hur kommer det sig att du har engagerat dig, både privat och professionellt?

- Jag jobbade på en skola där vi fick ett gäng ensamkommande som jag tyckte väldigt mycket om. Jag ville hålla kontakt med dem. De har så många vuxna som går in och ut ur deras liv. Jag ville visa att jag hänger kvar och att jag bryr mig. Jag gick med i Facebook så vi kunde hålla kontakt och har skickat små meddelanden. Sen har det blivit mer och mer.

Hur tog du beslutet att ha ungdomar boende hos dig?

- Det var en process. En av de här gamla eleverna som jag har haft har flyttat runt mycket och jag har funderat på om vi skulle kunna vara familj åt honom. Sen har jag varit tveksam då min dotter är i samma ålder, och hon behöver få ha det lite lugnt hemma. Jag såg alla hemlösa ungdomar som blivit uppskrivna i ålder och en dag tänkte jag, nåe vad fasiken. Det dök upp en person som var uppskriven så jag fick ett telefonnummer och ringde upp. Två dagar senare kom han med sina lådor till oss. När han kom in i vår hall blev han livrädd för det stod så mycket skor och jackor i hallen och han undrade hur många som bodde i lägenheten. Det var bara vi tre...

Vad hade hänt den här ungdomen?

- När han kom till Sverige så satte Migrationsverket hans ankomstdatum som hans födelsedatum. Han blev uppskriven till 18 år och blev ganska omedelbart utskrivna från den familj han bodde hos, den dag han enligt Migrationsverket fyllde 18. Han hade ingenstans att ta vägen, ingenstans att bo. Det är världens snällaste pojke.

Hur har det varit att ha honom boende hos er?

- Det känns som om jag har haft en otrolig tur att få honom till oss. Han har varit en så jättefin person att ha hemma, inte störande på något sätt. Det känns bra att kunna hjälpa honom med det han har behövt hjälp med.

Vad tror du hade hänt om han inte kommit till er?

- Det fattar jag inte. Jag vet inte. Han har inget kontaktnät annars riktigt. Även om han är en duktig person så är han en person som mår otroligt dåligt på grund av sin situation. Att hantera både flykt och risk för att bli utvisad, och inte ha någonstans att bo, att brytas loss från tryggheten. Jag vet inte men jag tror inte det hade gått så bra.

Vad tror du han hade behövt av samhället?

- Han hade behövt få bo kvar. Även om man fyllt 18 betyder det inte att man är vuxen nog att ta hand om sig själv. Han var mitt i processen, hade inte fått ett enda avslag. Han hade personuppgifter och väntade på ett pass, så varför så bråttom? Jag förstår inte hur man tänker när man gör så.

Hur är situationen för den här ungdomen idag?

- Han vann den överklagan vi gjorde och socialtjänsten hade gjort, de skulle inte slängt ut honom. De tog tillbaka honom, han har nu ett boende och hoppas så småningom få bo själv. Men han saknar oss. Vi hörs flera gånger i veckan. Han fyllde 18 i söndags. Vi var ute och promenerade och åt middag. Sen bjöd han med oss till Kungsträdgården på eldfesten. Vi tänker att han tillhör vår familj nu.

- Han har fått tillfälligt uppehållstillstånd i tre år, fått fyra siffror, flyktningstatus högsta nivå, han har resedokument och fick nyligen ID-kort och bankkonto. Så på massa sätt är det jättebra.

Har du något medskick till våra politiker?

- Flytta inte runt på ungdomarna. De har flyttat så mycket ändå. Flytten hit är ett uppbrott i sig. Har man sen bott någonstans två-tre år har man byggt upp en trygghet där. Man borde försöka hitta stabilitet i deras boende för det blir så splittrat i relationerna när man deporteras inom landet. Om det till slut blir så att ungdomarna får stanna har vi saboterat så mycket för dem. De har inget förtroende för vuxna människor. Vi får inte glömma att det är de som ska rösta sen. Det är de som är vårt hopp.

- Är man här är man det för att man inte kan eller vill återvända till sitt hemland. Jag tror inte att någon människa vill fly om man inte måste, de flesta vill vara kvar med sin familj. Om man hellre bor på gatan i Sverige än att återvända så finns det en anledning till det.

ALI-REZA - UNGDOM:

”Johanna är som en riktig mamma till mig.”

Ali-Reza är 18 år och kommer från Afghanistan. Han kom till Sverige julen 2016. Ali-Reza tycker om att spela fotboll och att sitta på biblioteket och läsa. Språk är viktigt för honom. När han kom till Sverige blev hans ålder felregistrerad av Migrationsverket och han fick ganska snabbt avslag på sin asylansökan.

Varför lämnade du ditt hemland?

- Det var jättefarligt för mig att bo där. Min pappa ville skicka mig till Iran, så jag åkte dit. Sen jag flydde till Sverige.

Hur kom det sig att du ville komma till Sverige?

- Folk som pratat med mig sa att dom har jättebra skola och snälla folk i Sverige. Jag visste inte var ligger Sverige. Jag tänkte jag kan inte stanna i Iran. Så jag flydde.

Vad var viktigt för dig när du kom till Sverige?

- Skolan. Först jag började språk. Jag lärde mig mitt modersmål när jag kom till Sverige. Jag kunde inte läsa och skriva på dari innan. Jag lärde mig på sju månader. Nu går jag gymnasiet.

Du blev uppskriven i ålder av Migrationsverket. Vad hände?

- När jag kom skrev Migrationsverket fel på mitt födelsedatum. Dom missförstod mig fast jag berättade för dom att dom skrivit fel.

När Ali-Reza enligt Migrationsverket fyllde 18 fick han flytta ut från sitt boende och hade ingenstans att ta vägen.

Fick du någon hjälp från socialtjänsten när du blev av med ditt boende?

- Jag hade flera gånger möte på socialtjänsten för att visa att jag är 17, inte 18. Dom sa att det är Migrationsverket som bestämmer.

Hade du någon vuxen som kunde hjälpa dig med boende?

- Första dagen jag kom till Sverige träffade jag en svensk tjej i Malmö. Sanna. Hon hjälpte mig. En dag när det var jättekallt Sanna ringde till mig.

Jag berättade allt som har hänt med Migrationsverket, att jag inte har någon plats att sova. Hon sa vänta jag ska kolla. Hon skickade mig ett nummer; du ska ringa dom här, dom har plats. Sen ringde Johanna till mig och sa: var är du, jag ska hämta dig. Jag är jätteglad att Sanna hjälpte mig.

Hur var det att bo hemma hos Johanna?

- Det var jättetrevligt. Jag tränade svenska, dom köpte kläder, busskort allt. Som en familj, riktig familj. Jag träffade hennes föräldrar och systrar och dom köpte presenter på jul. Jag var jätteglad. Jag bodde där nästan två månader.

Vad tror du hade hänt om du inte fick bo där?

- Det är svårt. Det är hon som hjälpt mig och kontaktat advokat, Migrationsverket och socialtjänsten.

Vad hände sen?

- En dag när jag lagade mat hemma hos Johanna min god man ringer till mig och säger; Du fick uppehållstillstånd. Jag kunde inte skratta, jag kunde inte gråta. Jag kunde inte prata. Telefonen ramlade. Johanna ringde min god man.

Är Johanna viktig för dig?

- Ja, Johanna är som en riktig mamma till mig.

Vad drömmar du om i framtiden?

- Jag vill studera och bli sjuksköterska, så jag kan hjälpa gamla folk.

Har du något medskick till våra politiker?

- Socialtjänsten måste fixa boende till dom som har avslag och väntar så dom inte gör fel saker.

- Skicka inte tillbaka folk och barn till Afghanistan, det är krig där varje dag.

KAPITEL 7

Analys

Louise Dane & Pernilla Leviner, Forskare vid Barnrättscentrum på Stockholms Universitet.

Hur bör unga människor, som ofta bär svåra erfarenheter med sig från flykt och/eller resa till Sverige, behandlas under den tid de befinner sig i en asylprocess – och alltså lagligen vistas i landet? Är det tex rimligt att inte få bo kvar på den plats där man rotat sig bara för att man fyllt 18 år? Vilket stöd ska unga personer (men förstås även äldre vuxna) som nekats laglig rätt att vistas i landet erbjudas? Kan och bör bemötandet av dessa unga personer förändras i och med att en person fyller 18 år och anses gå från barn till vuxen – och i så fall hur? Rapporten lyfter flera komplexa frågeställningar som förtjänar att reflektera kring.

Om man hårdrar det något går det att välja tre olika ingångar i frågan om hur ett samhälle bör behandla personer som i och för sig har fått ett avslagsbeslut, men som ändå fortsatt vistas i landet – 1) fullt stöd, d v s att stödet och rättighetsskyddet som samhället erbjuder bör gälla alla som vistas i landet, även unga personer som beskrivs ovan (i förlängningen anförts ofta även att personen borde ha rätt att stanna i landet), 2) mellanstöd, d v s att samhället inte helt kan avsäga sig ett ansvar för unga personer som befinner sig i landet, men att det kan vara en svår balansgång att upprätthålla en reglerad invandring samtidigt som visst stöd ges och 3) inget stöd, d v s att det handlar om vuxna som efter en juridisk prövning har fått ett beslut om utvisning, att avslagsbeslutet bör respekteras genom att personen återvänder hem och att Sverige som samhälle inte kan eller bör bevilja stöd och rättigheter till människor som befinner sig här i landet utan tillstånd.

Den första ingången – fullt stöd – bygger på att politiker förändrar sin syn på vad det innebär att ha rätt att vistas i landet. Det kan tex innefatta ett ifrågasättande av nationalstatens möjligheter – eller rimligheten i – att bestämma vem som ska få vistas i ett land och få ta del av välfärdsinsatser. Att ändra synen på och politiken kring reglerad migration är fullt möjligt, men det går inte att blunda för att det är en stor fråga som i grunden handlar om att förändra det system som samhället idag bygger på.

Den andra ingången – mellanstöd – är inte heller enkel. Tvärtemot ställer den höga krav på noggranna avvägningar om vilken typ av stöd som bör ges och till vem, exempelvis om det kan göras skillnad på olika grupper av personer som vistas i landet utan tillstånd, så som barn och deras familjer.

Den tredje ingången – inget stöd – bygger i mångt och mycket på uppfattningen att den reglerade invandringen ska upprätthållas, men också att samhället har tillhandahållit en rättssäker prövning för personer som sökt asyl i Sverige och att denna granskning landat i att det inte är (tillräckligt) farligt för personen att återvända. Men i rapporten du just läst lyfts det fram att människor trots sådana rättsliga prövningar ibland menar att de inte kan rätta sig efter beslutet. Och även om den svenska asylprocessen räknas till de mest rättssäkra i världen så är asylbedömningar inte vattentäta. Migrationsverket fann i en undersökning från december 2017 att utgången i 4% av de granskade besluten var felaktiga och att 10% av besluten var diskutabla. Mot bakgrund av resultaten påpekade myndigheten själv att den rättsliga kvaliteten i asylbesluten inte är helt tillfredsställande. Denna slutsats är besvärande för personer som försöker anlägga (och upprätthålla) en svartvit syn på frågan om stöd till personer som har fått beslut om utvisning.

VÅRA BARN OCH ANDRAS UNGAR

Det bör betonas att enbart genom den första ingången, fullt stöd, ges alla samma rättighetsskydd. Genom ingången mellanstöd och inget stöd skapas oundvikligen parallella samhällen, det som ibland har kallats skuggsamhällen. Politiker bör inte blunda för detta utan istället noga fundera på vad konsekvenserna blir av olika åtgärder – och hur olika åtgärder riskerar att spela ut varandra. Det kan t ex vara så att satsningar på integration för dem som får stanna, inte minst i kölvattnet av det som har kallats ”migrationskrisen” under hösten 2015, motverkas om skuggsamhället samtidigt växer. Hur drabbas migranter med rätt att stanna i landet av att den förda politiken leder till att migranter som saknar sådan rätt vänder sig till kriminalitet för att försörja sig?

Eller ta frågan om att göra barnkonventionen till lag. Regeringen har nyligen lämnat ett sådant förslag och säger att det görs i syfte att göra det svenska samhället till världens bästa att vara barn i. Flera av de unga vuxna som rapporten handlar om har hunnit fylla 18 år under processen, något som delvis beror på långa handläggningstider. De har alltså varit barn under åtminstone en tid när de vistats i Sverige. Att låta dessa barn frukta sin 18-årsdag krockar med att en barndom i Sverige ska vara världens bästa.

Av rapporten framgår tydligt att det idag görs stor skillnad mellan en person som anses vara under 18 år och en person som anses vara över 18 år. Gränsdragningen är dock problematisk. Dels kritiserar vissa medicinskt kunniga personer de metoder som används när en ålder är oklar och menar att de felaktigt kan peka ut personer som i själva verket är under 18 år som vuxna. Dels ifrågasätts en så skarp gräns mellan barndom och vuxenhet i sig inom det barnrättsliga forskningsfältet – både utifrån att barn många gånger bör ses som mogna och kapabla tidigare än nuvarande myndighetsålder, men också utifrån att ungdomar kan befinna sig i en särskilt skyddsvärd situation långt efter 18-årsdagen – särskilt om personen lever i utsatthet. Denna syn är inte främmande för den svenska lagstiftaren som i t ex socialtjänstlagen och LVU låtit en skarp 18-årsgräns stå tillbaka och istället lagt fokus på den särskilda utsatthet en ung människa (under 21 år) befinner sig i. Gränsen mellan barndom och vuxenhet tycks ses som skarpare när det rör unga vuxna som inte är "svenska". När ett barn med laglig rätt att vistas i Sverige placeras av socialtjänsten är en viktig del av samhällets stödinsats att arbeta för att de kommer ut i samhället på ett bra sätt. Insatser görs för att särskilt stötta ungdomar när de lämnar samhällsvård, dvs när de blir myndiga och ska "klara sig själva". Men vad gäller de ungdomar som den här rapporten fokuserar på? Att tro att alla människor som får ett avslagsbeslut kommer att lämna landet är naivt. Men att stötta personer behöver inte automatiskt innebära att människor ges rätt att stanna i Sverige. Om utgångspunkten är att ungdomarna ska återvända – hur bidrar det svenska samhället till att det ska bli ett bra återvändande?

SPRICKAN I VÄLFÄRDSSAMHÄLLET

Personer som argumenterar för att inget stöd bör ges menar ofta att välfärdssamhället måste "begränsas" för att hållas starkt, att det måste skyddas från att utnyttjas av för många. Men vad händer med välfärdssamhället när ett parallellsamhälle uppstår? Det svenska samhället är uppbyggt kring tanken att människor i Sverige ska ges det stöd som behövs för att de i sin tur ska kunna ge tillbaka till samhället. Det var med den filosofin som grund som välfärdsstaten byggdes och fattigdom och klassklyftor bekämpades under 1900-talet. Men om socialtjänstens möjlighet att hjälpa vissa personer i samhället är begränsat till så kallat nödbistånd – eller som lyfts i rapporten, ofta inte ens det – utan möjlighet att hjälpa människor i svåra situationer att bli självförsörjande frångås den modellen. Socialtjänstens uppdrag är överhuvudtaget svårt att kombinera med de nödlösningar som får tas till i avsaknad av en fungerande politik. Lite tillspetsat kan det som nu sker beskrivas som att vi återvända till ett samhälle som ger vissa en gräddfil och andra möjligen endast fattigvård. Men om socialtjänstens personal i vissa fall ska göra

avsteg från själva grundtanken bakom välfärdsstaten, vem ska egentligen vilja arbeta i socialtjänsten? Det går inte att bortse ifrån att den politik som försvaras med att den ska trygga välfärden samtidigt skapar ett sår i just denna.

De val politiker gör påverkar självklart de unga vuxna med utvisningsbeslut som trots beslutet stannar kvar i landet. Men valen påverkar långt fler än så. Vänner, familjer, lärare, ja, alla som kommer i kontakt med dessa unga människor – även myndigheter. Det finns inga enkla vägar, alla lösningar får konsekvenser och påverkar samhället i grunden. Frågan är därför vilka konsekvenser vi kan tänka oss att leva med – nu och imorgon – och i slutändan vilket samhälle vi vill ha.

”Frågan är därför vilka konsekvenser vi kan tänka oss att leva med – nu och imorgon – och i slutändan vilket samhälle vi vill ha.”

Barnrättsbyråns förslag på åtgärder

I den här rapporten har vi synliggjort det paradigmskifte som skett inom det svenska välfärdssystemet sedan hösten 2015. På kort tid har Sverige gått från att vara ett land med human asyllagstiftning till att ha en av de hårdaste i Europa – samtidigt som andra skyddssystem har urholkats och en grupp helt lyfts ur från rätten till mat för dagen, tak över huvudet och andra grundläggande rättigheter.

De personer vi intervjuat vittnar om rättsosäkerhet, barnfientliga system, ogenomtänkta lagändringar, myndigheter som inte ges förutsättningar att göra ett gott arbete och en växande grupp ungdomar som befinner sig i en extrem utsatthet med stora risker för människohandel och exploatering.

Trots att alla som möter den här målgruppen under lång tid har larmat om läget har resultatet istället för förändring blivit ännu ett ogenomtänkt lagförslag och ytterligare en ansvarsförskjutning där politikerna skjuter över medel till civilsamhället. Man har på så sätt allt mer frånsagt sig ansvaret för det kaos man har skapat.

Våra ungdomar berättar om hur man först togs emot med öppna armar för att sedan mötas av allt fler stängda dörrar. Om en utsatthet som inte ger dem några andra val än att göra vad som krävs för att överleva. De berättar om en frustration över att inte få ge tillbaka men framförallt över att inte få fortsätta det liv de har påbörjat i Sverige.

Mitt i allt detta elände ser vi också fantastiska människor och vilken skillnad de kan göra för att hålla en sista gnutta hopp vid liv.

Vi på Barnrättsbyrå och flera med oss har under de senaste åren gjort vad vi kan för att försöka lappa ihop det politikerna har trasat sönder. I allt ifrån de uppdrag vi fått från ungdomarna till de samtal vi fört med beslutsfattare på olika nivåer har vi kämpat för att barn och unga ska få tillgång till få tillgång till sina rättigheter.

Vi vill behålla hoppet om samhället och lämnar därför över det här till er som har ansvar och möjlighet att förändra. Vi vet att Sverige kan och är övertygade om att det finns en bättre väg framåt.

BARNRÄTTSBYRÅNS FÖRSLAG PÅ KONKRETA ÅTGÄRDER FÖR ENSAMKOMMANDE BARN OCH UNGA:

1. **Alla barn och unga, 0-21 år, som vistas i Sverige ska ha samma rätt till stöd och hjälp**

Diskriminera inte ensamkommande barn och unga. Enligt barnkonventionen har alla barn som vistas i Sverige samma rättigheter. Vi anser att vi har ansvar för alla som kom till Sverige som barn, fram till den dag de fyller 21 år.

2. **Avsluta inte insatser för personer med utvisningsbeslut**

För barn och unga som får avslag på sin asylansökan och verkställighet inte är realistisk inom överskådlig framtid bör placering, skolgång och andra stödinsatser fortgå även efter 18-årsdagen och upp till 21 år. För att över huvud taget kunna prata om återvändande krävs stöd och hjälp.

3. **Barnanpassa alla samhällssystem som rör barn som vistas i Sverige**

För att barn ska få tillgång till sina rättigheter behöver alla samhällssystem som kommer i kontakt med barn och unga ha kunskap om barns rättigheter och behov och möjliggöra för barn att komma till tals, göras delaktiga och förstå sin situation.

4. **Ge permanenta uppehållstillstånd till de ensamkommande som drabbats av den åtstramade migrationspolitiken och den rättsosäkerhet det medfört**

På grund av bla rättsosäkra asylprövningar, långa handläggningstider och ifrågasatta ålderssuppskrivningar har många ensamkommande fått avslag på sin asylansökan. Vi kräver en genomarbetad lösning för de som drabbats.

Källor

De generella sammanfattningarna i början av varje kapitel som berör politik i Sverige och Europa är baserad på rapporter i svensk media men även på samtal vi har haft med yrkesverksamma under de senaste åren. Migrationsverkets webbplats har använts som generell källa för information om lagändringar och hur systemet fungerar. I övrigt vill vi hänvisa till källorna nedan.

Flyktinggruppernas riksråd, Du har inte förmått göra din underårighet sannolik, november 2017

Promemoria, Ett nytt ersättningssystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga, Arbetsmarknadsdepartementet, 2016-06-21

Prop. 2015/16:174, Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige

Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige

Promemoria, Ändring av bestämmelserna om rätt till bistånd i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m fl, Justitiedepartementet, december 2015

Lagrådsremiss, Ändring av bestämmelserna om rätt till bistånd i lagen om mottagande av asylsökande m fl, mars 2016

Rapport från Karolinska Institutet

”Kartläggning av självska debeteende, suicidförsök, suicid och annan dödlighet bland ensamkommande barn och unga” Ana Hagström, Anna-Clara Hollander, Ellenor Mittendorfer-Rutz, 31 januari 2018, Avdelningen för försäkringsmedicin, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Institutionen för folkhälsovetenskap

Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m fl, LMA

Dom från högsta förvaltningsdomstolen (Mål nr 1527-1529-16)

Migrationsverket, Nationell kvalitetsuppföljning med regionalt fokus, Asylärenden, Analysrapport 2017, 19 december 2017, Diarienummer 1.3.4-2017-125150

Simon Andersson, Påföljdsbestämning vid oklar ålder, Juridisk tidskrift, nr 3 2016-17, s. s. 712-721

Pernilla Leviner ”Våra barn och andras ungar: om solidaritet och (o)likabehandling av barn i det svenska välfärdssystemet” i Erhag, Thomas, Pernilla Leviner, and Anna-Sara Lind, ”Socialrätt under omvandling: om solidaritetens och välfärdstatens gränser”, 2018

SOU 2015:71, Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.

Socialtjänstlagen (SFS 2001:453).

Leerkes, Arjen, Back to the poorhouse? Social protection and social control of unauthorised immigrants in the shadow of the welfare state, Journal of European Social Policy, 2016, vol. 26(2), s. 140-154.

Rättsmedicinalverkets hemsida
www.rmv.se/verksamheter/medicinska-aldersbedomningar/metoder/

”Sveket” är en rapport som kartlägger hur Sverige sedan hösten 2015 systematiskt nedmonterat många av de lagar och skyddssystem som påverkar unga ensamkommande. I rapporten berättar våra ungdomar om sina erfarenheter av vad som har hänt sedan de kom till Sverige och myndighetspersoner från bl a polisen, socialtjänsten och Migrationsverket intervjuas. Rapporten fokuserar på den extrema utsatthet som kommit att bli ett resultat av de senaste årens signalpolitik.

BARNRÄTTSBYRÅN.